

Luonnonkivijalan saumat käsipelillä kuntoon

Ville-Matti Rautjoki

taidehistorioitsija ja rakennuskonservaattori

Talonpoikaistalomme päärakennuksen vanhempi osa on valmistunut 1870-luvulla. Sen kivijalka on tehty aikakauden tyyliin lohkotuista ja vaihtelevan kokoisista luonnonkivistä. Myöhemmin kivet ovat maan liikkeiden vuoksi siirtyilleet, mutta pääosin kivijalka on edelleen ryhdikäs. Kivien väliset saumat ovat kuitenkin aikojen saatossa irronneet paikoiltaan.

Vanhemman osan kivijalkaa korjautettiin pahimmista vauriopaikoista jo muutama vuosi takaperin. Olen itse jatkanut kivijalkatyötä muiden korjaustöiden lomassa. Tekemistä riittää edelleen.

Kivijalan rakenne periytyy vanhasta muuritekniikasta

Kohtuullisen kokoisista luonnonkivistä ladotuissa kivijaloissa on se hyvä puoli, että pienempiä vaurioita voi usein paikkailla pelkän lihasvoiman, pitkän pinnan, rautakangen ja sorkkaraudan avulla ilman konemiehen tai muiden lisävoimien kutsumista apuun.

Meidän kivijalkamme on tehty perinteisesti, latomalla päällekkäin isompia ja keskikokoisia lohkottuja kiviä, jotka on tuettu tasapainoon pienempien kiilakivien avulla. Kivet itsessään muodostavat siis kantavan rakenteen. Kivien välit on saumattu laastilla. Menetelmä on periaatteeltaan sama kuin keskiaikaisissa harmaakivikirkoissa tai linnoituksissa.

Sopivan kova mutta joustava laasti

Vanhan, maan mukana yhä liikkuvan kivijalan saumauksessa kivien välit täytetään laastilla, joka ei saa olla

Kuvat ylhäältä alas:

Saumaustyö alkaa irtonaisen vanhan laastin poistamisella. Apuna voi käyttää esimerkiksi moskaa ja kivitaltta.

Pienten ja keskikokoisten luonnonkivien suoristus onnistuu usein käsivoimin käyttäen apuna rautakankea.

Laastia kannattaa sekoittaa kerralla ainoastaan sellainen määrä, jonka pystyy saman tien käyttämään.

kovettuessaan liian kovaa tai pehmeää. Itse valitsin työhön KS 50/50/600 -kalkkisementtilaastia (50 painoyksikköä kalkkia, 50 painoyksikköä sementtiä ja 600 painoyksikköä runkoainetta), joka on tarkoitettu käsinrappaukseen. Sitä voi ostaa valmiina hyvin varustetuista rakennustarvikeliikkeistä.

Kalkkisementtilaasti joustaa jonkin verran kivien liikkuessa, mutta kestää kuitenkin kohtalaisen hyvin sään rasituksia.

Suojavälineitä ja raaka-ainetta

Saumauksen yhteydessä on muistettava, että laasti ja laastipöly ovat emäksisiä, joten ne ärsyttävät ihoa, silmiä ja hengityselimiä. Suojavälineet ovat siis paikallaan. Työn aikana kannattaa käyttää suojalaseja ja kosteutta läpäisemättömiä, muovitettuja tai kumisia suojakäsineitä. Laastin sekoittaminen on hyvä tehdä ulkotilassa, ja sen aikana kannattaa käyttää hengityssuojainta.

Kuvat ylhäältä alas:

Saumauksessa parhaat työvälineet ovat näppärät sormet ja pieni saumausrauta. Kosteudenpitävien suojakäsineiden käyttö on ehdoton vaatimus.

Tarpeeksi pienellä saumausraudalla saa aikaan siistiä jälkeä.

Saumat viimeistellään pehmeällä harjalla.

Valmiiksi saumattua kivijalkaa. Saumaus on kuivunut jo muutaman kuukauden ajan. Kuva: Ville-Matti Rautjoki, muut kuvat: Tuovi Rautjoki.

Myös erikokoista ja -muotoista kiveä tulee varata riittävästi. Omalla tontillamme tämä ei ole ongelma: se on ollut asutettuna jo 1300-luvulta lähtien, ja maan sisästä putkahtelee joka kevät vanhoja kivijalkakiviä ja niiden palasia uusiokäyttöön.

Näppärät sormet suurin apu saumauksessa

Varsinainen työ aloitetaan vanhan ja irtonaisen laastin sekä heiluvien pikkukivien poistamisella. Tähän voi käyttää esimerkiksi moskaa ja kivialttaa tai saumausrautaa. Tämän jälkeen voidaan – jos tarve vaatii – suoristaa isommat kivet rautakangen tai sorkkaraudan avulla ja tukea ne kiilakivillä paikoilleen. Saumat on sen jälkeen hyvä puhdistaa harjalla laastinrippeistä ja pienistä kivistä.

Saumojen puhdistus kannattaa viimeistellä muovipullosta suihkutetulla vedellä. Vesi poistaa irtonaisen kivimurun ja pölyn, jotka haittaisivat uuden laastin kiinnittymistä. Litran vetoinen tyhjä ketsuppi- tai määntysuopapullo on tähän oiva apuväline. Veden ruiskutuksen jälkeen kivien pinnat kannattaa pestä erikseen harjalla, etteivät vanhasta laastista lienneet valumat kuivu niihin kiinni.

Saumauksen aluksi tulee sekoittaa löysempää laastia eli kuraa. Laasti kannattaa sekoittaa mielellään pienissä erissä, ettei se pääse liiaksi kuivumaan ennen käyttöä. Kuraa on helppo levittää syvimpiin koloihin sormien ja pienen saumausraudan avulla. Laastin tulee tässä vaiheessa olla taikinamaista, mutta siitä pitää kuitenkin pystyä tekemään koossa pysyviä palloja. Kuralla voi kiinnittää myös pienempiä kiviä osaksi muuria.

Varsinaiseen pintasaumaukseen on hyvä käyttää jäykempää, vähemmän vettä sisältävää laastisekoitusta.

Kun tätä laastia ottaa käteen ja puristaa, sormien painaumien tulee jäädä näkyviin. Myös pintasaumauksen voi tehdä sormien ja saumausraudan avulla.

Kun laasti on ehtinyt tovin kuivahtaa, saumojen pinnat pyyhitään pehmeällä harjalla: saumat saavat näin yhtenäisen ja siistin ilmeen. Lopuksi kivien pinnat pestään harjalla ja vedellä ylhäältä alaspäin, jolloin laastin valumat eivät kuivu kivien pintoihin rumiksi värjäytymiksi. Valmiita saumoja kannattaa vielä kostuttaa jonkin ajan kuluttua vettä ruiskuttamalla, jottei laasti kuivu liian nopeasti.

Saumauksessa on hyvä tehdä yksi osuus kerrallaan alusta loppuun saakka ja edetä vasta sitten seuraavalle alueelle. Näin kura ja kiinteämpi laasti kiinnittyvät toisiinsa paremmin.

Esteettinen ja tekninen merkitys

Luonnonkivijalka toimii luonnollisesti ilman saumaustakin, jolloin ilma pääsee helpommin puhaltamaan kivijalan läpi tuulettuvan alapohjan ryömintätilaan ja kuivattamaan maasta nousevaa kosteutta. Vaikka saumaus onkin osittain esteettinen tekijä, se sitoo samalla muuria ja estää veden vapaan pääsyn kivien väliin.

Talvella kivien väliin jäänyt vesi voi jäätyessään ja laajetessaan vaurioittaa kivijalkaa, joten saumauksella on toki myös tärkeä tekninen merkityksensä. Se hillitsee lisäksi pieneläinten liikkumista kivijalan läpi alapohjaan.

Meidän talomme kivijalka on ollut todennäköisesti alusta lähtien saumattu. Ainakin vanhimmassa säilyneessä valokuvassa, joka on otettu 1904, siististi tehdyt saumat näkyvät selkeästi. Aiomme jatkaa samaa perinnettä ja saumata kivijalan kauttaaltaan, kunhan vain muilta korjaustoilta ennätämme. ■